

Rada
Unii Europejskiej

Bruksela, 14 grudnia 2022 r.
(OR. en)

16066/22

FISC 265
ECOFIN 1339
CODEC 2027

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	14 grudnia 2022 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2022) 717 final
Dotyczy:	SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie oceny końcowej programu Fiscalis 2020

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2022) 717 final.

Załącznik: COM(2022) 717 final

Bruksela, dnia 14.12.2022 r.
COM(2022) 717 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

w sprawie oceny końcowej programu Fiscalis 2020

{SWD(2022) 406 final}

KONTEKST

Program Fiscalis 2020 został ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiającym program działań na rzecz „usprawnienia funkcjonowania systemów podatkowych na rynku wewnętrznym poprzez wzmacnianie współpracy między krajami uczestniczącymi, ich organami i ich urzędnikami podatkowymi”¹. Program jest kontynuacją poprzednich podobnych programów². W latach 2014–2020 był on jednym z głównych narzędzi wykorzystywanych do wspierania spójnego wdrażania prawa Unii w dziedzinie opodatkowania oraz walki z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym przez wymianę informacji, wspieranie współpracy administracyjnej i zwiększanie zdolności administracyjnych krajów uczestniczących.

Zgodnie z art. 17 rozporządzenia Komisja wspomagana przez niezależne zewnętrzne podmioty oceniające przeprowadziła badanie w celu wsparcia oceny końcowej programu, tak jak to uczyniła w przypadku oceny śródkresowej³. Szczegółowe wyniki tej oceny, które przedstawiono w dokumencie roboczym służb Komisji towarzyszącym niniejszemu sprawozdaniu, stanowią podstawę niniejszego sprawozdania. Celem oceny końcowej jest ocena wyników programu od 2014 r. do 2020 r.⁴ oraz stopnia, w jakim osiągnięte wyniki zostaną utrzymane w dłuższej perspektywie. Zakres oceny obejmuje lata trwania programu (2014–2020) i ustalenia z oceny śródkresowej przeprowadzonej w 2018 r. W ocenie końcowej zbadano, w jakim stopniu ustalenia te zostały wdrożone i przyniosły poprawę. Obejmowała ona wszystkie kraje uczestniczące, tj. państwa członkowskie⁵, kraje kandydujące (Albania, Macedonia Północna, Czarnogóra, Serbia i Turcja) oraz potencjalnych kandydatów (Bośnia i Hercegowina oraz Kosowo*). W ocenie wzięto pod uwagę pełen zakres finansowanych działań i działań w zakresie zarządzania oraz wszystkie odpowiednie zainteresowane strony (krajowe administracje, służby Komisji i podmioty gospodarcze) ze wszystkich krajów uczestniczących.

¹ Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 25.

² Podstawę programu Fiscalis 2020 stanowią programy będące jego poprzednikami. Pierwszy program o nazwie Matthaesus-Tax zainicjowano w październiku 1993 r. i realizowano do końca grudnia 1995 r. Następnie nazwę programu zmieniono na Fiscalis i ustanowiono jeszcze cztery programy pod taką nazwą, w tym program oceniany w niniejszym dokumencie: pierwszy program Fiscalis (1998–2002), drugi program Fiscalis (2003–2007), trzeci program Fiscalis (2008–2013) i oceniany w niniejszym dokumencie czwarty program Fiscalis (2014–2020), inaczej Fiscalis 2020. Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/847 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiającym program „Fiscalis” na rzecz współpracy w dziedzinie opodatkowania od 2021 r. do 2027 r. uchylono rozporządzenie (UE) nr 1286/2013.

³ [Ocena śródkresowa programu Fiscalis 2020 – dokument roboczy służb Komisji \(europa.eu\)](#)

⁴ Wiele działań w ramach programu Fiscalis 2020 było kontynuowanych w 2021 r., ponieważ większość umów o udzielenie dotacji przedłużono do 2021 r.

⁵ Zjednoczone Królestwo wystąpiło z Unii Europejskiej i stało się państwem trzecim od 1 lutego 2020 r. W związku z tym przez większość czasu trwania programu uznawano je za państwo uczestniczące UE. Ramami programu Fiscalis 2020 objęto łącznie 35 krajów: 27 państw członkowskich i Zjednoczone Królestwo w czasie, gdy było ono państwem członkowskim, oraz 7 krajów objętych procesem rozszerzenia.

Niniejsze sprawozdanie ma na celu przedstawienie wyników oceny końcowej dotyczących: (i) skuteczności, tj. stopnia, w jakim osiągnięto cel programu; (ii) efektywności, tj. stopnia, w jakim osiągnięto cel programu w odniesieniu do wykorzystanych zasobów; (iii) spójności programu z szerszą polityką i priorytetami UE; (iv) wartości dodanej tej interwencji na szczeblu UE i sposobu, w jaki przyczyniła się do zmian oraz (v) adekwatności programu.

1. SKUTECZNOŚĆ: W JAKIM STOPNIU OSIĄGNIĘTO CEL PROGRAMU

Celem programu jest wspieranie właściwego funkcjonowania systemów podatkowych na rynku wewnętrznym poprzez zapewnienie wymiany informacji, wspieranie współpracy administracyjnej oraz zwiększanie zdolności administracyjnych krajów uczestniczących, co z kolei może pomóc w spójnym wdrażaniu prawa Unii w dziedzinie opodatkowania oraz walce z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym.

Zebrane w ramach oceny dowody potwierdziły, że program Fiscalis 2020 był **kluczowym instrumentem** wspierającym osiągnięcie takich celów. Program ten przyczynił się w znaczący sposób do: a) **rozwoju i funkcjonowania europejskich systemów informatycznych zapewniających** wspólną/zharmonizowaną podstawę **automatycznej i bezpiecznej wymiany informacji, co pozwoliło na standaryzację i uproszczenie procedur**; b) zapewnienia szerokiego zakresu wspólnych działań, dzięki którym **stworzono środowisko współpracy, w ramach którego organy współpracowały, wymieniały się wiedzą i określały najlepsze praktyki** w zakresie procedur i wytycznych administracyjnych, prawa Unii i systemów informatycznych oraz c) **zapewnienia szkoleń, dzięki którym pracownicy rozwinęli umiejętności i kompetencje oraz zdolności administracyjne.**

Program przyczynił się w ten sposób do **walki z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym**, ponieważ dzięki infrastrukturze informatycznej i systemom informatycznym finansowanym w ramach programu Fiscalis jakoś i zakres informacji umożliwiły przeprowadzenie kontroli transgranicznych, w trakcie których wykryto potencjalne nieuczciwe transakcje, co z kolei skutkowało wspólnymi działaniami organów. Ankietowani stwierdzili także, że automatyczna wymiana informacji, możliwa dzięki europejskim systemom informatycznym, stanowi czynnik odstraszący przed podejmowaniem nieuczciwych zachowań, a tym samym przyczynia się do zapobiegania oszustwom podatkowym, uchylaniu się od opodatkowania i agresywnemu planowaniu podatkowemu. Wykorzystanie europejskich systemów informatycznych spowodowało także zmniejszenie kosztów przestrzegania przepisów i wzrost pewności prawa wśród podmiotów gospodarczych, skutkując poprawą w zakresie ogólnego przestrzegania przepisów przez podatników i umożliwiając właściwym organom i podmiotom gospodarczym ograniczenie czasu i zasobów wymaganych do prowadzenia działalności. Ponadto około 44 % wszystkich przedłożonych propozycji wspólnych działań dotyczyło zapobiegania oszustwom podatkowym, uchylaniu się od opodatkowania

i agresywnemu planowaniu podatkowemu. Studia przypadków wskazują, że program Fiscalis mógł w rezultacie przyczynić się do uzyskania dodatkowych dochodów podatkowych.

Program **umożliwił także lepsze i wspólne zrozumienie prawa podatkowego UE** zarówno wśród organów podatkowych, jak i podmiotów gospodarczych, co wpłynęło na **sprawniejsze i spójne wdrażanie założeń tego programu**. Wspólne działania i moduły szkoleniowe, których bezpośrednim celem była poprawa zrozumienia i wdrożenie unijnego prawa podatkowego, uznano za bardzo przydatne i osiągnięto w ich ramach zamierzony rezultat. Mówiąc bardziej ogólnie, program pomógł także w zbudowaniu zaufania między urzędnikami, promując wzajemną wymianę wykraczającą poza działania podejmowane w obszarze programu szczegółowego. Zasadniczo realizacja wspomnianego programu przyczyniła się do właściwego funkcjonowania systemów podatkowych w UE.

W odniesieniu do **bezpiecznej wymiany danych** między krajowymi administracjami podatkowymi oraz z podmiotami gospodarczymi i innymi organami rządowymi zauważyć można, że **od roku 2014 ilość wymienianych danych stale rosła**, osiągając wielkość 32,23 terabajta w 2019 r. w porównaniu z zaledwie 4,3 terabajta w roku 2014. Dzięki europejskim systemom informatycznym państwa członkowskie mogły komunikować się między sobą w sposób bezpieczny i skuteczny i stąd **od 2014 r. liczba wiadomości przesyłanych między poszczególnymi administracjami za pośrednictwem różnych systemów obsługiwanych w ramach programu znacznie i niezmiennie rosła**⁶. Ponadto **zmniejszono obciążenia administracyjne administracji podatkowych i przedsiębiorstw**, a **koszty przestrzegania przepisów przez przedsiębiorstwa okazały się o 95 % niższe** w przypadku tych, które korzystały z odpowiedniego systemu informatycznego w porównaniu z tymi, które z takiego systemu nie korzystały.

Jeżeli chodzi o wspólne działania, w latach 2014–2020 zrealizowano ponad 1 500 tego typu działań obejmujących ponad 3 500 wydarzeń. Liczba uczestników wspólnych działań w ramach programu Fiscalis 2020 utrzymywała się na stałym wysokim poziomie, ogółem dochodząc do ponad 30 000 uczestników. **Wizyty robocze** wykorzystywane były przez urzędników do zdobywania lub pogłębiania doświadczenia i wiedzy fachowej w zakresie podatków. Państwa członkowskie wymieniały się również wiedzą i doświadczeniami w zakresie podatków za pośrednictwem **grup projektowych**, w których udział często służył omawianiu, opracowywaniu i wdrażaniu europejskich systemów informatycznych. **Warsztaty**, choć odbywały się rzadziej, miały na celu poprawę procedur stosowanych przez administracje podatkowe. **Działania w zakresie budowania zdolności** polegały głównie na dostarczaniu pomocy technicznej kilku państwom członkowskim. **Wielostronne kontrole i udział w postępowaniach**

⁶ Na przykład 14 000 wiadomości w 2020 r. w porównaniu z 12 800 wiadomościami w 2017 r. w przypadku systemów powiązanych z DAC1; 29 700 wiadomości w 2020 r. w porównaniu z jedynie 4 600 wiadomościami w 2017 r. w systemach DAC2; 992 292 wiadomości w 2020 r. w porównaniu z 689 839 wiadomościami w 2017 r. w przypadku systemów MOSS.

administracyjnych stanowią przykład bezpośredniej współpracy administracyjnej między organami podatkowymi. Organizowano także, choć rzadziej, grupy robocze i seminaria poświęcone tematowi konkretnych systemów informatycznych lub wymiany informacji na temat unijnego prawa dotyczącego opodatkowania.

Uczestnicy i osoby zarządzające wspólnymi działaniami pozytywnie ocenili skuteczność i przydatność tych działań. Ankietowani wskazywali, że wszystkie działania były przydatne i sprzyjały wzajemnemu uczeniu się. 93 % respondentów stwierdziło, że udział we wspólnych działaniach był dla nich dobrą okazją do poszerzenia ich sieci kontaktów wśród urzędników za granicą (i pogłębienia tych kontaktów). 95 % **uczestników uznało, że udało im się wymienić doświadczeniami, a 77 % z nich oświadczyło, że taka wymiana doprowadziła do zmian/ulepszeń w praktykach roboczych stosowanych w ich własnych jednostkach administracyjnych.** Należy zauważyć, że w 2020 r., w wyniku pandemii COVID-19, wskaźnik uczestnictwa we wspólnych działaniach nieco się zmniejszył ze względu na nałożone ograniczenia i pozostał na takim poziomie do momentu, gdy fizycznie realizowane działania zastąpiono po pewnym czasie działaniami przeprowadzanymi online.

Zdecydowana większość koordynatorów programu Fiscalis, którzy uczestniczyli w ankiecie, uznała **szkolenia** za element kluczowy dla zwiększenia zdolności administracyjnych poszczególnych administracji. Komisja zamówiła 267 unijnych modułów e-uczenia się i zorganizowała 141 sesji szkoleniowych dotyczących umiejętności i kompetencji w zakresie systemów informatycznych. Uczestnicy wysoko ocenili jakość tych szkoleń (średnia ocena to 72,7 pkt w skali 0–100). Podobnie odsetek urzędników podatkowych, którzy uznali, że szkolenia informatyczne spełniły ich oczekiwania lub były przydatne, przekracza 90 %. Liczba przeszkolonych urzędników podatkowych rośnie, ponieważ coraz większa ich liczba wzięła już udział w szkoleniach z wykorzystaniem wspólnych materiałów UE także w kontekście krajowym. **Dzięki wykorzystaniu modułów e-uczenia się przeszkolono około 130 500 uczestników będących pracownikami organów podatkowych i prawie milion dodatkowych osób z sektora przedsiębiorstw oraz służb publicznych.**

Warto zaznaczyć, że przedstawiciele państw niebędących członkami UE, którzy uczestniczyli w ankiecie, również docenili wspólne działania w zakresie tworzenia sieci kontaktów, ale uznali, że działania te nie zaspokajają w wystarczającym stopniu ich potrzeb, ponieważ w tym zakresie priorytetowo traktowane są kraje UE, a realizowane działania skupione są na europejskich systemach informatycznych, do których kraje kandydujące nie mają dostępu.

2. EFEKTYWNOŚĆ: STOPIEŃ, W JAKIM W RAMACH PROGRAMU OSIĄGNIĘTO JEGO ZAŁOŻONY CEL W STOSUNKU DO WYKORZYSTANYCH ZASOBÓW

Oceniając efektywność, w badaniu zewnętrznym przeanalizowano zakres, w jakim zasoby programu pozwoliły na osiągnięcie zamierzonych rezultatów w możliwie najmniej kosztowny sposób. Podjęto próbę oszacowania kosztów i korzyści oraz tam, gdzie było to możliwe,

określenia ich w ujęciu finansowym. Choć informacje o kosztach są dostępne, trudniej jest określić korzyści w ujęciu ilościowym. Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z zainteresowanymi stronami uczestniczącymi w programie sformułowano również definicję korzyści.

Na program Fiscalis 2020 przeznaczono budżet w wysokości 222 mln EUR na lata 2014–2020. **Okolo 75 % budżetu wydano na opracowanie, obsługę i utrzymanie europejskich systemów informatycznych do celów podatkowych (168 mln EUR).** Ponadto państwa członkowskie poniosły koszty zakupu, opracowania, instalacji, utrzymania i codziennej obsługi krajowych komponentów europejskich systemów informatycznych. Inne zainteresowane strony (np. przedsiębiorstwa, instytucje finansowe) mogą pośrednio ponosić koszty związane z tymi systemami. Te wspólne systemy informatyczne i wspólna infrastruktura informatyczna wyraźnie pochłaniają dużą ilość zasobów. Są one jednak niezbędne w codziennej pracy administracji podatkowej i przynoszą szereg korzyści we wszystkich obszarach działalności podatkowej. W studiach przypadku przeprowadzonych w ramach tej oceny przedstawiono konkretne przykłady korzyści przeważających nad kosztami związanymi z określonymi systemami. Europejskie systemy informatyczne obejmują znormalizowane i uproszczone procedury oraz przyczyniły się do zmniejszenia obciążenia administracyjnego organów i przedsiębiorstw oraz kosztów przestrzegania przepisów ponoszonych przez przedsiębiorstwa, a także pomogły w wykrywaniu potencjalnych nieuczciwych transakcji. Dzięki opracowaniu i obsłudze wspólnych komponentów europejskich systemów informatycznych ten realizowany na szczeblu UE program przyniósł znaczne korzyści skali, zapewnił interoperacyjność oraz pozwolił uniknąć powielania działań przez państwa członkowskie. W rezultacie europejskie systemy informatyczne umożliwiły prowadzenie bezpiecznej wymiany informacji, usprawiły współpracę administracyjną oraz zwiększyły potencjał administracyjny, co przyczyniło się do ułatwienia skuteczniejszego wdrażania i spójnego stosowania prawa Unii w dziedzinie opodatkowania oraz zwalczania oszustw podatkowych, uchylania się od opodatkowania i agresywnego planowania podatkowego. Zasadniczo efektywność systemów oceniono pozytywnie.

W ramach programu Fiscalis 2020 udzielono wsparcia finansowego na rzecz szeregu różnych wspólnych działań, które wyniosło około 33 mln EUR (15 % wszystkich środków programu). Opierając się na wynikach ankiet, w ocenie stwierdzono, że wspólne działania ogólnie w istotnym stopniu przyczyniły się do osiągnięcia celów programu. Wspólne działania obejmowały seminaria, warsztaty, grupy projektowe, dwustronne lub wielostronne kontrole, inne działania z zakresu współpracy administracyjnej, wizyty robocze, obecność w urzędach administracji oraz udział w postępowaniach administracyjnych, działania z zakresu budowania zdolności i zespoły ekspertów. Jak wspomniano, we wspólnych działaniach wzięło udział łącznie ponad 30 000 osób. Aby zapewnić pełny udział krajów uczestniczących we wspólnych działaniach, zwrot kosztów na poziomie 100 % kosztów kwalifikowalnych z tytułu kosztów podróży i zakwaterowania, kosztów związanych z organizacją wydarzeń i diet dziennych był możliwy – z wyjątkiem zespołów ekspertów – gdy było to niezbędne do pełnego

osiągnięcia celów programu Fiscalis 2020⁷. Średni koszt na uczestnika przypadający na działanie w przypadku wszystkich rodzajów wspólnych działań (z wyjątkiem zespołów ekspertów) utrzymywał się na stosunkowo stabilnym poziomie w całym okresie, z nieznacznym ogólnym spadkiem w ostatnich latach, co może sygnalizować poprawę efektywności. Wyniki regularnie przeprowadzanych ankiet dotyczących programu Fiscalis były w przeważającej mierze pozytywne, co sugeruje znaczne korzyści płynące z działań dla osób w nich uczestniczących. Większość organów podatkowych była zgodna co do tego, że korzyści przewyższają koszty. Zestawiając koszty z osiągniętymi rezultatami, uznano, że inwestycje przeznaczone na wspólne działania były warte dokonania i opłacalne. W ramach programu Fiscalis 2020 nie pokryto wszystkich kosztów udziału w zespołach ekspertów (koszty podróży i zakwaterowania zostały zwrócone w pełni, natomiast koszty personelu zostały pokryte tylko w 50 %). Zespoły ekspertów odegrały jednak kluczową rolę w rozwoju niektórych systemów informatycznych programu Fiscalis, które bez ich udziału mogłyby w ogóle nie powstać. Dają one państwom członkowskim możliwość łączenia zasobów i wiedzy specjalistycznej zamiast działania osobno. Były one zatem dość opłacalne. Ogólnie rzecz biorąc, wspólne działania przyczyniły się do intensyfikacji współpracy administracyjnej i zwiększenia potencjału administracyjnego oraz do poprawy powiązań zawodowych między uczestnikami. Pomogły w wymianie doświadczeń i określeniu najlepszych praktyk w zakresie procedur administracyjnych, co z kolei zwiększyło skuteczność wdrażania przepisów podatkowych UE oraz poprawiło przestrzeganie przepisów.

Okolo 6,9 mln EUR przeznaczono na wspólne szkolenia z zakresu podatków. Większość budżetu przewidzianego w ramach programu Fiscalis 2020 na szkolenia (4,7 mln EUR) przeznaczono na moduły e-uczenia się. Dzięki wykorzystaniu tych modułów przeszkolono około 130 470 pracowników organów podatkowych i 941 938 dodatkowych osób z sektora przedsiębiorstw oraz przedstawicieli społeczeństwa. Moduły szkoleniowe kosztowały 4,9 EUR w przeliczeniu na jednego uczestnika szkolenia, co stanowi bardzo niski koszt. Organy podatkowe uznały e-uczenie się za przydatne i skuteczne narzędzie zwiększające ich potencjał, jak również za pomocne narzędzie dla innych zainteresowanych stron. Stwierdzono, że inne działania szkoleniowe prowadzone w obrębie programu Fiscalis w ramach grup projektowych lub działania z zakresu budowania potencjału (w szczególności szkolenia informatyczne) przyczyniły się do zwiększenia potencjału administracyjnego organów podatkowych oraz usprawniły ich koordynację i współpracę.

W następstwie oceny śródkresowej podjęto działania mające na celu ograniczenie kosztów formalności związanych z przystępowaniem do wspólnych działań, ich inicjowaniem

⁷ Należy zauważyć, że finansowanie programu odnosi się do aspektu współpracy w ramach wspólnych działań, tj. finansowanie umożliwia przeprowadzenie działania w ramach programu, ale w wielu przypadkach to organy krajowe odpowiadają w znacznej mierze lub całkowicie za organizację działania. Komisja może pełnić funkcję inicjatora na przykład grup projektowych, warsztatów i seminariów odbywających się w ramach programu Fiscalis lub brać w nich udział, natomiast jeśli chodzi o kontrole wielostronne, w przepisach zawartych w odpowiedniej podstawie prawnej kontroli wielostronnej nie przewidziano udziału Komisji.

i przekazywaniem informacji zwrotnych na ich temat, a także optymalizację procedur i zasobów na potrzeby wspólnych działań oraz utrzymanie obciążenia pracą na rozsądnym poziomie, co – jak się wydaje – jest widoczne w drugiej połowie okresu obowiązywania programu Fiscalis 2020, ponieważ żadne z państw uczestniczących nie uznało obciążenia za zbyt duże w porównaniu z korzyściami. Należy zauważyć, że przedstawiciele kilku organów spoza UE zasugerowali, że ich koszty są stosunkowo wysokie, biorąc pod uwagę zakres, w jakim mogą uczestniczyć. Dodatkową wartością byłoby, gdyby mieli dostęp do większej liczby aspektów tych działań.

3. SPÓJNOŚĆ: SPÓJNOŚĆ PROGRAMU Z SZERSZĄ POLITYKĄ I PRIORYTETAMI UE

W ramach oceny przeanalizowano zakres, w jakim program Fiscalis 2020 był spójny z szerszą polityką UE i innymi programami finansowania unijnego. W ocenie końcowej potwierdzono wnioski z oceny śródkresowej programu Fiscalis 2020, tj. fakt, że **działania w ramach programu były dostosowane do ogólnych priorytetów strategicznych Komisji i z nimi spójne**. Wydaje się również, że istnieje **spójność między programem Fiscalis 2020 a innymi podobnymi instrumentami**.

Cele programu Fiscalis 2020 są wyraźnie zbieżne z priorytetem Komisji „**Gospodarka służąca ludziom**”, mającym na celu „...zwalczanie nadużyć podatkowych, zapewnianie stabilnych dochodów i wspieranie poprawy otoczenia biznesowego na jednolitym rynku”. Ponadto działania finansowane w ramach programu Fiscalis 2020 są spójne z priorytetem Komisji „**Europa na miarę ery cyfrowej**”, w ramach którego Komisja dąży do modernizacji administracji publicznej. W ramach programu Fiscalis sfinansowano rozwój, doskonalenie i wdrażanie infrastruktury informatycznej i systemów informatycznych, które mogą zwiększyć zdolności administracyjne organów podatkowych krajów uczestniczących. W 2020 r., a więc całkiem niedawno, Komisja opublikowała **pakiet na rzecz sprawiedliwego i prostego opodatkowania**, zawierający 25 inicjatyw podatkowych mających na celu wspieranie odbudowy gospodarczej i przechodzenie na ekologiczną i cyfrową gospodarkę⁸. W ramach programu będącego kontynuacją programu Fiscalis będzie można wspierać takie inicjatywy.

W ocenie stwierdzono, że **program zarówno wspierał inne programy unijne, jak i czerpał z nich korzyści**. Między programem Fiscalis 2020 a **programem „Cła 2020”** istnieją komplementarności i synergie. Wspólne zarządzanie obydwoma systemami przez Komisję prowadzi do przyrostu efektywności. Szereg elementów operacyjnych jest współfinansowanych przez oba programy i dostępnych zarówno dla administracji celnej, jak i podatkowej. Tak jest w przypadku kluczowych systemów infrastruktury informatycznej, takich jak wspólna sieć łączności czy wspólne materiały szkoleniowe. Można zbadać korzyści skali i kompatybilność

⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady „Plan działania na rzecz sprawiedliwego i prostego opodatkowania wspierającego odbudowę gospodarczą”:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/default/files/2020_tax_package_tax_action_plan_en.pdf

systemu, a jednocześnie umożliwia on administracjom celnym i podatkowym sprawniejszą wymianę informacji i wiedzy. Program Fiscalis 2020 był również komplementarny w stosunku do **programu wspierania reform strukturalnych na lata 2017–2020** i zidentyfikowano synergie między tymi programami. Na przykład w odniesieniu do wyzwań zidentyfikowanych w ramach wspólnych działań można następnie uzyskać dostosowane wsparcie techniczne z programu wspierania reform strukturalnych. Istnieje również komplementarność między programem Fiscalis 2020 a **programem Herkules III** zarządzanym przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF), choć programy te nie pokrywają się wzajemnie. Wydaje się jednak, że pomimo ich komplementarności, aktywna współpraca lub aktywne dążenie do synergii między tymi dwoma programami odbywa się w ograniczonym zakresie.

Program Fiscalis również **odgrywa rolę w programach na rzecz krajów objętych procesem rozszerzenia takich jak instrument TAIEX i jest z nimi spójny**. Siedem państw niebędących członkami UE uczestniczyło we wspólnych działaniach i działaniach szkoleniowych w ramach programu Fiscalis 2020, dzięki czemu nastąpiła wymiana wiedzy i najlepszych praktyk z krajami UE. Doprowadziło to do reform w państwach niebędących członkami UE, które wspomagały proces przystąpienia oraz budowę zaufania i dobrej woli między krajami. Ankietowani z krajów kandydujących podkreślali korzyści płynące z dostępu do obu instrumentów, ponieważ program Fiscalis uznano za bardziej elastyczny, zapewniający krótkoterminowe rezultaty, podczas gdy instrument TAIEX umożliwia państwom niebędącym członkami UE realizację bardziej długoterminowych procesów reform.

W celu zapewnienia takiej spójności między poszczególnymi programami unijnymi zastosowano kilka mechanizmów, takich jak spotkania i konsultacje pomiędzy służbami, udział obserwatorów z różnych służb Komisji w spotkaniach lub działaniach grup projektowych, udostępnianie programów prac lub ocena propozycji projektów przez urzędników z różnych służb Komisji. Pomimo zaobserwowanych pozytywnych wyników w ocenie stwierdzono możliwość zwiększenia komplementarności i synergii w niektórych obszarach, na przykład z programem będącym kontynuacją programu Herkules III.

4. UNIJNA WARTOŚĆ DODANA PROGRAMU

Wdrażanie prawa Unii w dziedzinie opodatkowania leży w gestii państw członkowskich. Środki wspomagające, takie jak te przewidziane w programie Fiscalis 2020, mogą przyczynić się do zapewnienia stosowania prawa Unii na poziomie krajowym w sposób bardziej spójny i jednolity.

Program Fiscalis 2020 **umożliwił stabilność finansowania europejskich systemów informatycznych, które są niezbędne do zapewnienia dostępności oraz wymiany informacji**. Infrastruktura informatyczna i systemy informatyczne ułatwiają i usprawniają przestrzeganie przepisów. W ten sposób program wygenerował **korzyści skali** i zapewnił **przyrost efektywności oraz większy poziom bezpieczeństwa**, co pomogło krajowym administracjom (i podmiotom gospodarczym) w zaoszczędzeniu czasu i zasobów, w szczególności w przypadku krajów uczestniczących dysponujących mniejszymi administracjami podatkowymi i mniejszymi

zasobami. Interoperacyjność i wzajemne powiązanie centralnej infrastruktury informatycznej i systemów informatycznych oraz ich funkcji sprzyjających symbiozie stanowi unijną wartość dodaną. Ponadto opracowanie europejskich systemów informatycznych pozwoliło zapewnić wsparcie dla krajowych administracji podatkowych w zakresie modernizacji i cyfryzacji ich wewnętrznych systemów i narzędzi.

Wspólne działania przyniosły istotną unijną wartość dodaną i dały administracjom **niepowtarzalne okazje do prowadzenia współpracy, komunikowania się i tworzenia sieci kontaktów**. Warsztaty, seminaria, wizyty robocze i inne działania pozwoliły zgromadzić doświadczenie i wiedzę krajów uczestniczących, pomogły organom krajowym lepiej zrozumieć prawo Unii oraz wsparły rozwój i wdrożenie systemów informatycznych. Działania te były pomocne w zakresie budowy zaufania i nieformalnej współpracy po ich zakończeniu oraz prowadziły do zwiększenia konwergencji podejść i praktyk. Na przykład niektóre reformy podatkowe zaprojektowano, korzystając z pomocy i porad koordynatorów z innych krajów. Przedstawiciele organów podatkowych, które przedstawiły spójne pozytywne informacje zwrotne dotyczące zdolności wspólnych działań do osiągnięcia celów, wskazali, że bez programu Fiscalis ich ograniczone zasoby (czasowe i finansowe) na potrzeby inwestowania w planowanie, organizowanie i przeprowadzanie takich działań przełożyłyby się na mniejszą ich liczbę.

To samo dotyczy działań szkoleniowych, w szczególności **modułów e-uczenia się**, które zwiększyły wiedzę urzędników krajowych administracji podatkowych, co z kolei pomogło krajowym administracjom podatkowym w lepszym zrozumieniu i wdrażaniu w bardziej jednolity sposób przepisów podatkowych UE i powiązanych z nimi procedur. Działania szkoleniowe są również pomocne w zakresie umiejętności pracy urzędników z systemami informatycznymi. Zwiększyły one zdolności, skuteczność i efektywność administracji. Moduły e-uczenia się sfinansowane z programu Fiscalis zapewniły wartość dodaną nie tylko dla uczestników, ponieważ były również wykorzystywane wewnętrznie, na przykład do nauczania. Duża liczba przeszkolonych osób⁹ świadczy o tym, że moduły te uznano za przydatne. Bez programu Fiscalis te działania i moduły szkoleniowe prawdopodobnie nie zostałyby opracowane, a przynajmniej nie w takim zakresie i nie przez wszystkie organy. Byłyby zbyt kosztowne ze względu na brak elementu korzyści skali. Szkolenia pomogły zbudować zaufanie i stworzyć wspólną wizję.

Na podstawie przedstawionych dowodów i skali działań programu można powiedzieć, że bez programu Fiscalis nie byłoby takiej samej skali i zakresu europejskich systemów informatycznych, wspólnych działań i szkoleń, które odegrały zasadniczą rolę we wdrażaniu prawa podatkowego UE i w walce z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym. Współpraca prawdopodobnie istniałaby, lecz byłaby niejednolita, oparta na nieustrukturyzowanych stosunkach i bardziej

⁹ Dane DG TAXUD dotyczące e-uczenia się.

czasochłonnych kanałach oraz na umowach o wzajemności. Trudno byłoby osiągnąć taką wszechstronność tematów i wymiar europejski czy ogólnoeuropejskie uczestnictwo w działaniach i szkoleniach, jakie zaobserwowano w przypadku programu Fiscalis 2020. Choć możliwe, że podejmowano by działania dwustronne lub wielostronne, nie wynikałyby z nich korzyści skali osiągnane dzięki programowi Fiscalis, przy czym koszty wdrożenia i utrzymania działań przez organy krajowe byłyby również wyższe, a czas dłuższy. Jeżeli chodzi o europejskie systemy informatyczne, program Fiscalis 2020 zapewnił stały rozwój i utrzymanie tej infrastruktury informatycznej i tych systemów informatycznych. Bez programu Fiscalis istniałoby ryzyko, że staną się one przestarzałe lub zaniecha się korzystania z nich ze względu na brak zasobów w związku z wysokimi kosztami. Utracono by wynikające z nich korzyści skali i oszczędności w obszarze kosztów ogólnych.

Program Fiscalis 2020 przyniósł wymierne rezultaty w postaci wzajemnie połączonych systemów i spójnej wymiany informacji oraz – dzięki szerokiemu wachlarzowi wspólnych działań i szkoleń – pomógł urzędnikom administracji podatkowych w zdobywaniu umiejętności i wymianie doświadczeń. Jest prawdopodobne, że w perspektywie średnioterminowej wiele działań i rezultatów programu zanikłoby i zostałyby zaniechanych, przynajmniej w porównaniu z obecną ich skalą i zakresem. Zanikłyby obecne, budowane przez lata, sieci między administracjami podatkowymi. W rezultacie wdrażanie prawa Unii byłoby mniej harmonijne, a podmioty gospodarcze miałyby więcej możliwości wykorzystywania braku koordynacji transgranicznej jako „luk” do celów unikania opodatkowania lub popełniania oszustw. Nie jest bowiem możliwe rozwiązanie problemów związanych z oszustwami podatkowymi, jeśli państwa członkowskie nie będą patrzeć poza granice swoich terytoriów administracyjnych lub intensywnie współpracować ze swymi odpowiednikami.

Wraz z postępującą transformacją cyfrową, globalizacją i przepływem pracowników, wdrażanie unijnego prawa podatkowego oraz walka z oszustwami, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym będą miały coraz większe znaczenie, w związku z czym wartość dodana programu prawdopodobnie również będzie nadal rosła.

5. ADEKWATNOŚĆ PROGRAMU

Globalizacja i transformacja cyfrowa w połączeniu tworzą nowe możliwości i wyzwania pod względem zdolności systemów podatkowych w zakresie pobierania dochodów podatkowych. Generują one nowe sposoby pracy (praca hybrydowa i zdalna) i prowadzenia działalności gospodarczej (bez obecności fizycznej), które nie są w pełni zsynchronizowane z tym, w jaki sposób wciąż projektuje się systemy podatkowe oraz w jaki sposób organy podatkowe prowadzą swoje działania. Mogą one również stwarzać możliwości unikania opodatkowania lub uchylania się od opodatkowania, jeżeli administracje i systemy podatkowe nie nadążają za zmianami.

Aby sprostać takim wyzwaniom w okresie 2014–2020 przyjęto już szereg zmian legislacyjnych dotyczących podatków, a działania w ramach programu Fiscalis 2020 ściśle wspierały realizację

tych inicjatyw. Przykładowo zmianom przepisów w zakresie VAT dotyczących miejsca świadczenia usług z 2015 r. towarzyszyło wprowadzenie tzw. systemu MOSS, który miał ułatwić transgraniczny handel usługami cyfrowymi. Wprowadzono dyrektywy w sprawie współpracy administracyjnej w celu ułatwienia automatycznej wymiany informacji między administracjami podatkowymi oraz zapewnienia sprawiedliwego płacenia podatków przez podatników (osoby fizyczne lub podmioty) osiągających dochody w ramach działalności transgranicznej. Wykonano prace przygotowawcze na potrzeby wprowadzenia wsparcia informatycznego na potrzeby wdrożenia dyrektywy o handlu elektronicznym, która zaczęła obowiązywać od 1 lipca 2021 r.

Tendencja ta będzie się utrzymywać, a organy i podmioty gospodarcze będą musiały nadążać za coraz bardziej cyfrowym, zglobalizowanym światem. Uwydatnia to potrzebę wzmocnienia współpracy w dziedzinie administracji podatkowej oraz zdolności administracyjnych organów krajowych, a tym samym **adekwatność programu w kontekście wsparcia państw członkowskich w transformacji cyfrowej i modernizacji procedur**. Biorąc pod uwagę sukces programu w przeszłości, uważa się, że przyszłe programy Fiscalis pozostaną adekwatne, jeśli chodzi o ułatwianie państwom członkowskim wymiany informacji, współpracy i koordynacji za pośrednictwem systemów informatycznych, wspólnych działań i szkoleń, i jako takie przyczynią się do skutecznego i wydajnego funkcjonowania rynku wewnętrznego w tym kontekście.

Podczas oceny adekwatności wzięto pod uwagę potrzeby krajowych administracji podatkowych i podmiotów gospodarczych. W ocenie końcowej wykazano, że **program nadal jest zarówno adekwatny, jak i potrzebny**. Rzeczywiście program Fiscalis 2020 uznano za **wysoce adekwatny na potrzeby sprostania głównym wyzwaniom administracji podatkowych i zaspokojenia ich potrzeb**. Zgłoszono, że infrastruktura informatyczna i systemy informatyczne są wysoce adekwatne w codziennej pracy urzędników podatkowych, ponieważ stanowią one główne platformy komunikacyjne, za pośrednictwem których państwa członkowskie mogą wymieniać dane istotne w kontekście walki z oszustwami podatkowymi i uchylaniem się od opodatkowania oraz w celu wdrażania prawa Unii. To z kolei sprzyja wzajemnej pomocy i koordynacji. Szkolenia i wspólne działania są również uważane za adekwatne w kontekście zwiększania zdolności administracyjnych, takich jak poszerzanie wiedzy i tworzenie sieci kontaktów. Dzięki wymianie informacji, dobrych praktyk i wytycznych program Fiscalis wspiera kształtowanie polityki oraz bardziej jednolite i przewidywalne stosowanie prawa Unii, a także walkę z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym. Równe warunki działania i uczciwa konkurencja mają kluczowe znaczenie dla prowadzenia działalności przez **podmioty gospodarcze**. Nadmierne obciążenie administracyjne i koszty przestrzegania przepisów prawa podatkowego mogą ponadto uniemożliwić niektórym przedsiębiorstwom prowadzenie działalności gospodarczej, zwłaszcza w wymiarze transgranicznym. Systemy informatyczne programu Fiscalis uznano za szczególnie adekwatne dla podmiotów gospodarczych, gdyż upraszczają one przestrzeganie przepisów dzięki zapewnieniu łatwego dostępu do informacji lub

na przykład zmniejszeniu obciążenia administracyjnego przedsiębiorstw świadczących usługi telekomunikacyjne, nadawcze i elektroniczne poprzez unikanie składania przez nie deklaracji VAT w każdym kraju, w którym świadczone są usługi (i zwiększaniu stopnia przestrzegania przepisów prawa podatkowego).

Niektóre organy podatkowe zasugerowały, że w ramach programu Fiscalis można by wesprzeć utworzenie bazy danych na temat zmian legislacyjnych w dziedzinie podatków w państwach członkowskich, obejmującej nowe zmiany mające wpływ na opodatkowanie, jak na przykład waluty wirtualne. Koordynatorzy programu Fiscalis w krajach kandydujących wskazali, że mają ograniczoną zdolność do pełnego korzystania z działań finansowanych w ramach programu Fiscalis ze względu na zorientowany na UE charakter tego programu. Do tego dochodzi fakt, że kraje te nie mają dostępu do wszystkich systemów informatycznych, co negatywnie wpływa na ich zdolność do uczestniczenia w powiązanych elementach szkolenia.

6. USTALENIA I WYCIĄGNIĘTE WNIOSKI

W ocenie wykazano, że program okazał się skuteczny w osiągnięciu wyznaczonych celów, jakimi są umożliwianie bezpiecznej wymiany informacji, wspieranie współpracy administracyjnej i zwiększanie zdolności administracyjnych krajów uczestniczących. Wspomógł on także wdrażanie przepisów podatkowych UE mających na celu walkę z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym.

Program Fiscalis 2020 przyczynił się do wzmocnienia współpracy między krajami i zwiększenia zdolności administracyjnych organów podatkowych dzięki rozwijaniu i utrzymywaniu infrastruktury informatycznej i systemów informatycznych UE, wspólnym działaniom i wspólnym działaniom szkoleniowym. Program Fiscalis przyczynił się do wprowadzenia bardziej zharmonizowanego podejścia i uproszczonych procedur, zmniejszając obciążenie administracyjne i ponoszony przez podatników koszt przestrzegania przepisów.

Dzięki infrastrukturze informatycznej i systemom informatycznym, do których rozwoju i utrzymania przyczynił się program Fiscalis, nastąpiło zwiększenie dostępności informacji i zapewniono jej wymianę. Poprzez zastąpienie kontroli manualnych i wykorzystanie zaawansowanej analityki danych oraz umożliwienie łatwiejszych kontroli międzykrajowych, program umożliwił lepszą, skuteczniejszą identyfikację potencjalnych przypadków oszustw. Możliwe również, że miał on efekt odstrasżający: zwiększył stopień przestrzegania przepisów i przyczynił się do zapobiegania oszustwom podatkowym, uchylaniu się od opodatkowania i agresywnemu planowaniu podatkowemu. Chociaż trudne jest ustalenie związku przyczynowego, badanie na potrzeby oceny wykazało oznaki poprawy w przypadku kilku kluczowych wskaźników dotyczących oszustw podatkowych, uchylania się od opodatkowania i agresywnego planowania podatkowego w czasie trwania programu.

Dowody ocenione przez zewnętrzny podmiot oceniający wskazywały, że wspólne działania i szkolenia sprzyjały współpracy organów podatkowych i zapewniały przestrzeń do wymiany

pomysłów między odpowiadającymi sobie organami w przypadku zidentyfikowania konkretnych potrzeb. Umożliwiły one uczestniczącym organom podatkowym tworzenie sieci kontaktów (w tym sieci nieformalnych wykraczających poza wydarzenia w ramach programu), co pozwoliło na dalszą koordynację i dzielenie się wiedzą, sprzyjało wzajemnemu uczeniu się i prowadziło w niektórych przypadkach do współpracy między krajami w zakresie wdrażania reform podatkowych. Wymiana informacji i transfer wiedzy, które umożliwił program, przyczyniły się do lepszego i bardziej ujednoliconego rozumienia przepisów, a tym samym do ich spójniejszego wdrażania. Innymi słowy, program Fiscalis zapewnia ramy na potrzeby rozwijania działań w zakresie współpracy (wspólnych działań) z uczestniczącymi organami, które w wielu przypadkach są w dużej mierze odpowiedzialne za organizację poszczególnych aspektów wspólnego działania.

Z punktu widzenia efektywności i pomimo trudności w wycenie korzyści i ustaleniu związku przyczynowego, biorąc pod uwagę osiągnięte wyniki, uznano zasoby zainwestowane w program Fiscalis 2020 i jego komponenty za uzasadnione. Mówiąc inaczej, w ocenie stwierdzono, że program zapewnił wartość dla UE i krajowych organów podatkowych przy rozsądnych kosztach. Program Fiscalis 2020 był dostosowany do ogólnych celów politycznych Komisji i spójny z nimi, w szczególności, jeżeli chodzi o strategię „Europa 2020”. Elastycznie dopasowywał się do zmieniających się priorytetów i nowych przepisów, spełniając swoją rolę jako program finansowania wspierający wdrażanie prawa Unii w dziedzinie opodatkowania.

W ocenie uznano, że program Fiscalis prawdopodobnie nadal będzie adekwatnym narzędziem na poziomie UE do osiągnięcia celów, jakimi są wspieranie wdrażania przepisów podatkowych UE oraz walka z oszustwami podatkowymi, uchylaniem się od opodatkowania i agresywnym planowaniem podatkowym, w świecie, który zmienia się między innymi z powodu starzenia się społeczeństw, transformacji cyfrowej i globalizacji, a zatem stawia wyzwania dla systemów i administracji podatkowych. Program Fiscalis pozostaje adekwatnym instrumentem do finansowania rozwoju, wdrażania i obsługi infrastruktury i systemów informatycznych w dziedzinie opodatkowania, w ramach którego poszukuje się korzyści skali. Systemy te wymagają dużej ilości zasobów i trudno byłoby wszystkim krajom osiągnąć zakres i skalę przewidziane w programie UE. Wykazano również, że program Fiscalis jest przydatny w zakresie umożliwiania koordynacji między krajami i wzajemnego uczenia się. W osiągnięciu celów programu Fiscalis odgrywają rolę, uzupełniając się nawzajem, systemy informatyczne, wspólne działania i działania szkoleniowe. Komponenty programu Fiscalis wzajemnie się wzmacniają. Ocena wykazała szeroki konsensus wśród głównych zainteresowanych stron co do tego, że program Fiscalis 2020 jest potrzebny, adekwatny i odpowiada potrzebom kluczowych podmiotów. Uznano zatem, że program opracowano w sposób odpowiedni do zamierzonego celu i należy go utrzymać.

W ocenie wskazano jednak również na pewne obszary, w których można wprowadzić ulepszenia. Ustalenia wskazują, że oceniane w badaniu systemy informatyczne generują korzyści, które przewyższają koszty, jeżeli chodzi o uproszczenie, potencjalne wykrywanie

oszustw i przestrzeganie prawa podatkowego. Dowody dotyczące kosztów i korzyści są jednak słabe i warto byłoby, aby Komisja i państwa członkowskie zbadały sposoby dokładniejszego pomiaru kosztów dokonanych inwestycji i korzyści z nich wynikających. Bardziej kompleksowe dane dotyczące kosztów (inwestycji w systemy informatyczne) i korzyści (pobraných dochodów podatkowych, uproszczenia) mogłyby posłużyć do dalszego ustalania priorytetów i podejmowania decyzji. Należy również zauważyć, że większość kosztów poniesionych przez program Fiscalis w dziedzinie technologii informacyjnej związanych jest głównie ze wzajemnym połączeniem 27 niejednorodnych krajowych systemów informatycznych za pomocą wymiany wiadomości, a nie z opracowaniem centralnych rozwiązań opartych na udostępnianiu danych. Ta decyzja w zakresie architektury wynika z uzgodnionej podstawy prawnej odpowiednich europejskich systemów informatycznych obejmujących opodatkowanie. Może to jednak prowadzić do wyższych kosztów na poziomie UE przy jednoczesnym ograniczeniu zdolności w zakresie przetwarzania danych, co może mieć wpływ na stosunek kosztów do korzyści.

Ponadto w ocenie stwierdzono, że państwa niebędące członkami UE uważają, że powinny mieć możliwość uczestniczenia w szerszym zestawie działań, ponieważ działania te są bardzo adekwatne i właściwe. Dzięki temu inwestycje finansowe tych państw staną się jeszcze bardziej opłacalne. Należy zauważyć, że służby Komisji podjęły już działania w celu uwzględnienia tej kwestii w nowym programie Fiscalis na lata 2021–2027, zapewniając wysyłanie zaproszeń do krajów uczestniczących niebędących członkami UE, o ile brak uzasadnienia dla niewysyłania takich zaproszeń.

Ponadto, chociaż program Fiscalis 2020 uznano za spójny i zgodny z priorytetami UE oraz w odpowiedni sposób uzupełniający inne programy finansowania, takie jak program „Cła 2020” i program wspierania reform strukturalnych (obecnie Instrument Wsparcia Technicznego), istnieje możliwość zwiększenia synergii z programem Herkules III. Koordynację w ramach Komisji uznano za dobrą, ale w ocenie podkreślono znaczenie dalszego poszukiwania sposobów sprawniejszej koordynacji z innymi służbami w szybko zmieniającym się świecie.

W ocenie wykazano również, że trwają prace nad wdrożeniem zaleceń z oceny śródkresowej i na przyszłość. Po przeprowadzeniu oceny śródkresowej Komisja opracowała wewnętrzny plan działania obejmujący 13 obszarów działania w celu uwzględnienia 13 zaleceń, które to obszary działania obejmowały 48 poddziałań. W marcu 2022 r. zdecydowana większość (ponad 75 %) działań była już zrealizowana, a kilka było w trakcie realizacji. W szczególności „monitorowanie i sprawozdawczość” oraz „komunikacja” to dwa główne obszary, w których prace nadal trwają. Komisja uznaje konieczność podjęcia działań w tych obszarach i dokłada starań, aby sprostać temu zadaniu w ramach realizacji programu Fiscalis na lata 2021–2027 lub w ramach kolejnych wieloletnich ram finansowych. Komisja podejmuje również starania, aby stale ulepszać i dostosowywać program do nowych realiów, zgodnie z potrzebami, wykraczając poza zalecenia zawarte w niniejszej ocenie, mając na uwadze w szczególności perspektywę przyszłej oceny śródkresowej.